

Απόψεις και στάσεις των ενεργών παραγόντων της περιοχής Θεοδωριάνων στις προτάσεις του Προεδρικού Διατάγματος για τη δημιουργία του Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων.

Αθ. Κουτσούκη, Γεωπόνος, MSc Environmental Sciences, Wageningen University
Ν. Μπέοπουλος, Καθηγητής, Εργαστήριο Γεωργικών Εφαρμογών, Αγροτικών Συστημάτων,
Αγροτικής Κοινωνιολογίας, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης, Γεωπονικό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη

Αφορμή για το παρόν άρθρο αποτέλεσε η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος που χαρακτηρίζει τους ορεινούς όγκους Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου ως Εθνικό Πάρκο, καθορίζει ζώνες προστασίας, χρήσεων, όρων και περιορισμών δόμησης και ιδρύει Φορέα Διαχείρισής του. Σκοπός του Προεδρικού Διατάγματος είναι η προστασία, διατήρηση και διαχείριση της φύσης και του τοπίου, στην εν λόγω περιοχή με τη θεσμοθέτηση διαδικασιών και μέτρων για την εξασφάλιση «της αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης». Η εφαρμογή του αναμένεται να επηρεάσει τις ασκούμενες στην περιοχή ανθρώπινες δραστηριότητες. Παρουσιάζει ενδιαφέρον, συνεπώς, η καταγραφή και η διερεύνηση των απόψεων, της επιχειρηματολογίας και της στάσης των ανθρώπων που συνδέονται με την περιοχή απέναντι στις αλλαγές που εισάγονται με τις νέες κανονιστικές ρυθμίσεις.

Η ερευνητική προσέγγιση στηρίχθηκε, αφενός στη βιβλιογραφική ανάλυση της προστατευόμενης περιοχής και, αφετέρου στα εργαλεία της ποιοτικής κοινωνικής έρευνας με την πραγματοποίηση το Μάρτιο και Μάιο του 2009 ημικατευθυνόμενων συνεντεύξεων, που επέτρεψαν να καταγράψουμε τις απόψεις των εμπλεκόμενων παραγόντων. Το δείγμα αποτελούσαν 27 άτομα που είναι είτε κάτοικοι της κοινότητας Θεοδώριανων, που βρίσκεται εντός του Εθνικού Πάρκου, είτε αυτοί που όρισαν τους κανόνες διαχείρισης του Πάρκου.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας, προέκυψε ότι η ενημέρωση για το περιεχόμενο του Προεδρικού Διατάγματος αλλά και για τα αναπτυξιακά σχέδια που εκπονούνται για την περιοχή ήταν ελλιπής. Επίσης, η εμπειρία των συνεντεύξεων έδειξε ότι υπάρχουν διαφορές στις απόψεις των ειδικών που συνέταξαν την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη που οδήγησε στο εκδοθέν Προεδρικό Διάταγμα και στους μόνιμους ή προσωρινούς κατοίκους της κοινότητας Θεοδώριανων. Οι προτάσεις και των δύο έχουν ιδιαίτερη σημασία αλλά και δύο παραλείπουν πλευρές που θα οδηγούσαν σε κοινές προσεγγίσεις.

Εισαγωγή

Είναι σήμερα αποδεκτό ότι τα ζητήματα του περιβάλλοντος έχουν αποκτήσει οξύ και επείγοντα χαρακτήρα. Για το λόγο αυτό, ο άνθρωπος προσπαθεί να αποκτήσει καλύτερη γνώση πάνω στη λειτουργία των οικοσυστημάτων, να αντιληφθεί τι ακριβώς διακυβεύεται και, τέλος, να αναλάβει δράση με στόχο τις διαδικασίες που επηρεάζουν την εξέλιξή του. Αν η προσοχή μας επικεντρωθεί στο πρόβλημα της δράσης, είναι σαφές ότι δυνητικά θα πρέπει να περιλαμβάνει πρόληψη βλαβών, προστασία και διατήρηση της φύσης, προοπτικές αποκατάστασης ή ακόμη και βελτίωσης, αλλά επιπλέον ρύθμιση των χρήσεων. Όλο αυτό το σύνολο συνιστά μια από πρόθεση διαχείριση του περιβάλλοντος και είναι το θέμα της παρούσης εργασίας.

Η βιοποικιλότητα είναι ένας όρος η επίκληση του οποίου γίνεται όλο και πιο συχνά για να αιτιολογηθεί η επιλογή διαχείρισης της φύσης. Απαιτείται δράση γιατί η φύση φτωχαίνει, τα είδη εξαφανίζονται και η βιοποικιλότητα τίθεται σε κίνδυνο από τις ανθρώπινες πρακτικές. Η λέξη βιοποικιλότητα είναι ένας νεολογισμός πρόσφατος και πολύσημος που έγινε ταχύτατα

αποδεκτός και καλύπτει, από τη μια, ένα σύνολο επιστημονικών προβληματισμών που αναδύθηκαν στο τέλος της δεκαετίας του 1980 και, από την άλλη, τη γενικευμένη ανησυχία της κοινής γνώμης απέναντι στην κρίση του περιβάλλοντος και τη διάβρωση της βιοποικιλότητας (Aubertin 2005). "Ο πιο απλός τρόπος να ορίσουμε τη βιοποικιλότητα" σημειώνει ο εισηγητής της έννοιας Wilson "είναι να την παρουσιάσουμε ως την ποικιλία όλων των μορφών ζωής" (Wilson 2000).

Πάντως, θα πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα στην έννοια που έχει η λέξη όταν αναφέρεται στη φύση των βιολογικών φαινομένων που περιγράφει και στη χρήση της ως επιχείρημα λήψης μέτρων για την προστασία αυτής της βιοποικιλότητας. Με αυτή τη δεύτερη έννοια, η βιοποικιλότητα είναι μια νέα έννοια που αναφέρεται σε ό,τι παλαιότερα αφορούσε στην προστασία της φύσης. Η νέα χρήση της επιτρέπει την πιο σφαιρική προσέγγιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Έτσι, η βιοποικιλότητα δεν εκλαμβάνεται ως συλλογή ειδών ανεξάρτητη από τα οικοσυστήματα, αλλά ως ένας ζωντανός ιστός, όπου τα είδη που τον αποτελούν χρειάζονται χώρο για να εκπληρώσουν τις λειτουργίες τους. Τμήμα αυτού του ιστού και άμεσα εξαρτώμενος από αυτόν είναι ο άνθρωπος (Barbault 2006). Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος θεωρείται ως η κύρια αιτία της διάβρωσης της βιοποικιλότητας. Πιστεύεται σήμερα ότι ο κύριος μηχανισμός εξαφάνισης των ειδών είναι η μη αντιληπτή εξαφάνιση των ενδιαφερόντων από οικολογική άποψη οικοτόπων και ο κατακερματισμός τους εξαιτίας των ανθρώπινων παρεμβάσεων (Aubertin et al. 1998).

Μια δεύτερη έννοια, αυτή της αειφόρου ανάπτυξης, αποτελεί κεντρικό στοιχείο αναφοράς πολλών δημόσιων πολιτικών για την προστασία της φύσης. Η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης αποτελεί σήμερα την οργανωτική αρχή του σύγχρονου "περιβαλλοντισμού", κοινά αποδεκτή τόσο από τις πολιτικές ηγεσίες και τα επιχειρηματικά συμφέροντα όσο και από τα περιβαλλοντικά κινήματα (Λουλούδης et al. 1999). Συγκρινόμενη με την αρχική της έννοια, η οποία εστίαζε κυρίως στη φροντίδα για το περιβάλλον, η σημερινή έννοια είναι περισσότερο μια κατεύθυνση, μια εξισορρόπηση ποικιλίας σκοπών (περιβαλλοντικών, οικονομικών, κοινωνικών) από τους οποίους κανένας δεν μπορεί να αυτονομείται.

Στις δημόσιες πολιτικές για την προστασία της φύσης επιχειρείται η συμφιλίωση ανάμεσα στη βιοποικιλότητα και την αειφόρο ανάπτυξη, με την προώθηση μιας ανάπτυξης που δεν θα υποθηκεύει τους διαθέσιμους βιολογικούς πόρους για τις παρούσες και τις μελλοντικές γενιές. Με άλλα λόγια, αναζητούνται τα σημεία συμβατότητας ανάμεσα στη διατήρηση των βιολογικών πόρων του πλανήτη και την ανάπτυξη των αναγκών των ανθρώπινων κοινωνιών (Μπεόπουλος 2001).

Σε αυτό το πλαίσιο, παρεμβάσεις των δημόσιων αρχών αναπτύσσονται με ανακήρυξη περιοχών, οικοτόπων, φυτών και ζώων ως προστατευόμενων. Σήμερα, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο σχετικά σημαντικές εκτάσεις έχουν ενταχθεί σε καθεστώς προστατευόμενων περιοχών. Σε επίπεδο χώρας, αν λάβουμε υπόψη μόνο το πανευρωπαϊκό δίκτυο προστασίας των ειδών και των ενδιαιτημάτων τους, το δίκτυο Natura 2000 η δημιουργία του οποίου προβλέπεται από την Οδηγία 92/43/ΕΚ («Οδηγία των οικοτόπων») και για το οποίο διαθέτουμε αξιόπιστα στοιχεία, θα διαπιστώσουμε ότι οι εκτάσεις υπό καθεστώς προστασίας καταλαμβάνουν μεγάλο τμήμα της εθνικής επικράτειας. Οι περιοχές αυτές καταλαμβάνουν έκταση περίπου 3.390,147 εκτάρια, δηλαδή το 21,0% των χερσαίων εκτάσεων και το 5,5% των θαλάσσιων (ΥΠΕΚΑ 2009).

Στον τομέα προστασίας της φύσης, παρατηρούμε μια νέα αλλαγή στην αντίληψη της φύσης και η οποία αμφισβητούσε σταδιακά την ιδέα μιας αυτόνομης φύσης. Αυτή η αλλαγή προσέγγιση, συνδέεται με τη διαπίστωση ότι τα αγροτικά τοπία ήταν σε μεγάλο βαθμό δημιουργήματα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Προέκυψε, έτσι, η ιδέα μιας «φύσης των ανθρώπων» που είναι ουσιαστικά το αποτέλεσμα μιας ιστορίας της ανθρώπινης δραστηριότητας σε μια δεδομένη στιγμή. Αυτή η αντίληψη άλλαξε σημαντικά την προσέγγιση της προστασίας της φύσης. Η φύση γίνεται ένα προϊόν της ανθρώπινης

δραστηριότητας και οι παρεμβάσεις στο χώρο μπορεί δυνητικά να «παράγουν» ένα είδος φύσης (Schnitzler et al. 2008).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί το δίκτυο Natura 2000. Οι προς προστασία τόποι του δεν τίθενται σε απομόνωση, όπως θα απαιτούσε η προηγούμενη πολιτική που διαχώριζε τη φύση από την ανθρώπινη δράση. Η νέα πολιτική προστασίας της φύσης υιοθετεί μια διαφορετική λογική, τη λογική της ενσωμάτωσης των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, οι οποίες δεν θεωρούνται πια εμπόδιο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας αλλά και, ενδεχομένως, απαίτηση για την παραγωγή βιοποικιλότητας (Pinton 2001).

Στη Ελλάδα, ο Νόμος Πλαίσιο Ν.1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος», ρυθμίζει τα ζητήματα προστασίας και διατήρησης της φύσης και του τοπίου καθώς και τις διαδικασίες, τα μέσα θεσμοθέτησης και την κατηγοριοποίηση των προστατευόμενων περιοχών. Για το σκοπό αυτό, ο Νόμος Πλαίσιο, θεσμοθετεί διαβαθμισμένες περιοχές προστασίας. Μια από αυτές τις κατηγορίες είναι τα Εθνικά Πάρκα, δηλαδή «εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες ή έχουν ελάχιστα επηρεαστεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στις οποίες διατηρείται μεγάλος αριθμός και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων» (ΦΕΚ 160/Α/16-10-86). Ο χαρακτηρισμός περιοχών ως εθνικών πάρκων αποσκοπεί στη διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και στη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας ευρύτερων περιοχών της χώρας με παράλληλη παροχή στο κοινό, δυνατοτήτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και φυσιολατρικών δραστηριοτήτων. Για την εκπλήρωση των σκοπών αυτών λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα, ώστε οι περιοχές αυτές να προστατεύονται επαρκώς τόσο από φυσικές αιτίες υποβάθμισης όσο και από ανθρώπινες ενέργειες, επεμβάσεις και δραστηριότητες.

Στο πλαίσιο αυτό, το 2009, δημοσιεύθηκε το Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ 49/Δ/12-2-09) που χαρακτηρίζει την περιοχή των ορεινών όγκων των Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου ως Εθνικό Πάρκο. Δεδομένου ότι η εφαρμογή του αναμένεται να επηρεάσει τις ασκούμενες στην περιοχή ανθρώπινες δραστηριότητες, παρουσιάζει, συνεπώς, ενδιαφέρον να καταγραφούν και να μελετηθούν οι απόψεις, η επιχειρηματολογία και η στάση των ανθρώπων που συνδέονται με την περιοχή απέναντι στις αλλαγές που εισάγονται με τις νέες κανονιστικές ρυθμίσεις.

Το « Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου»

Όπως προαναφέραμε, στις 12 Φεβρουαρίου 2009, η περιοχή των ορεινών όγκων «Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου» χαρακτηρίστηκε Εθνικό Πάρκο με προεδρικό διάταγμα που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης (ΦΕΚ 49/Δ/12-2-09). Με το ίδιο διάταγμα καθορίστηκαν οι ζώνες προστασίας, οι χρήσεις, οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης καθώς και η ίδρυση Φορέα Διαχείρισης. Σκοπός του Πάρκου είναι σύμφωνα με το άρθρο 1 του προεδρικού διατάγματος «η προστασία, διατήρηση και διαχείριση της φύσης και του τοπίου, ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου εθνικού φυσικού πόρου». Μέσω του εργαλείου αυτού επιδιώκεται αφενός «η διατήρηση και ορθή διαχείριση των σπάνιων τοπίων, οικοτόπων, ειδών χλωρίδας και πανίδας» της περιοχής και αφετέρου «η θεσμοθέτηση διαδικασιών και μέτρων για την εξασφάλιση της αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης».

Η περιοχή του Εθνικού Πάρκου ανήκει στην Κεντρική Πίνδο (Αθαμανικής) και η συνολική του έκταση ανέρχεται σε περίπου εννιακόσια τετραγωνικά χιλιόμετρα. Πρόκειται για ενιαία γεωγραφική ενότητα, όπου συνυπάρχουν τα δύο μεγάλα ορεινά συγκροτήματα του Λάκμου (ή Περιστερίου) και των Αθαμανικών ορέων (ή Τζουμέρκα) και η χαράδρα του ποταμού Αραχθού, που σχηματίζεται από τις δυτικές απολήξεις των προαναφερθέντων βουνών και τις ανατολικές βουνοπλαγιές του Ξηροβονίου. Το ανατολικό τμήμα του Εθνικού

Πάρκου απορρέει στη λεκάνη απορροής του Αχελώου, ενώ το βόρειο, δυτικό και νότιο στη λεκάνη του Αράχθου και των παραποτάμων του (Μετσοβίτικο, Καλαρρύτεκος).

Σύμφωνα με τους μελετητές της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (Ε.Π.Μ.) του 2006, η ιδιαίτερη οικολογική σημασία του «*Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου*» οφείλεται, πρώτον, στην κεντρική γεωγραφική θέση του στην οροσειρά της Πίνδου και, συνεπώς, στη βαλκανική χερσόνησο. Η θέση αυτή του επιτρέπει να παίζει ρόλο γέφυρας στην εξασφάλιση της συνέχειας τόσο των πληθυσμών της ορεινής ορνιθοπανίδας όσο και των πληθυσμών των μεγάλων θηλαστικών. Έτσι, συναντάμε εντός του Πάρκου λύκους, ζαρκάδια και αρκούδες (για τις οποίες αποτελεί το νοτιοδυτικό όριο εξάπλωσης) και επίσης πληθυσμούς σπανίων και προστατευόμενων ειδών ζώων, όπως το αγριόγιδο, ο χρυσαετός και άλλα. Δεύτερον, η περιορισμένη στο μεγαλύτερο μέρος του Πάρκου ένταση των ανθρωπογενών επιδράσεων έχει αποτέλεσμα την καλή κατάσταση διατήρησης των ενδιαιτημάτων των ειδών πανίδας και γενικότερα των οικοσυστημάτων της περιοχής, τα οποία έχουν υποστεί περιορισμένες αλλοιώσεις και μάλιστα πολλές φορές αναστρέψιμες. Επιπλέον, η διατήρηση ορισμένων παραδοσιακών χρήσεων γης και πρακτικών όπως η εκτατική και η νομαδική κτηνοτροφία και η μικρή γεωργική παραγωγή σε αναβαθμίδες ευνόησαν τη βιοποικιλότητα και ιδιαίτερα αυτή της ορνιθοπανίδας. Πάντως, σε τμήματά του Πάρκου οι ανθρωπογενείς επιβαρύνσεις είναι εμφανείς (εντατική εκτροφή πτηνών, κατασκευή και λειτουργία ΥΗΕ, κ.ά.) και είναι απαραίτητο να αναζητηθούν τρόποι περιορισμού τους. Τρίτον, η σημαντική έκταση του Πάρκου (περίπου 900 τετ. χιλ), σε συνδυασμό με την έκταση του προτεινόμενου Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου και επίσης με την προτεινόμενη ίδρυση στα δυτικά του της περιοχής Οικοανάπτυξης Ασπροποτάμου, θα μπορούσε να δημιουργήσει, μελλοντικά, έναν ενιαίο χώρο διαχείρισης των ειδών προτεραιότητας και ιδιαίτερα των μεγάλων αρπακτικών και θηλαστικών. Λόγω του μεγέθους του και του ορεινού χαρακτήρα της περιοχής θα συγκροτούσε μαζί με τις γειτονικές της, αφενός, μία από τις μεγαλύτερες ενιαίες προστατευόμενες ορεινές περιοχές των Βαλκανίων και, αφετέρου, θα παρείχε τη δυνατότητα ενιαίας αντιμετώπισης των προβλημάτων και διαχείρισης των πληθυσμών των ειδών πανίδας, σε ένα γεωγραφικό χώρο όπου τα προβλήματα είναι σήμερα περιορισμένα και οι απειλές μάλλον αντιμετωπίσιμες. (Αναπτυξιακή Εταιρεία «ΗΠΕΙΡΟΣ» «Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη 2006).

Εντός του Εθνικού Πάρκου περικλείονται, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, περιοχές που προστατεύονται ήδη από το υφιστάμενο εθνικό και διεθνές κανονιστικό πλαίσιο. Ως πιο σημαντικές θεωρούνται δύο περιοχές του δικτύου Natura 2000. Οι περιοχές αυτές είναι οι εξής: «*Ορη Αθαμάνων (Νεράιδα)*» και «*Όρος Λάκμος (Περιστέρι)*». Και οι δύο περιοχές έχουν χαρακτηριστεί ως «*Τόποι Κοινοτικής Σημασίας*», με βάση την Οδηγία 92/43 και, επιπλέον, η δεύτερη έχει χαρακτηριστεί ως «*Ζώνη Ειδικής Διατήρησης*» με την Οδηγία 79/409 (ΥΠΕΚΑ 2009). Περιλαμβάνει, επίσης, δύο ορεινές περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως «*Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ευρώπης*» και το μεγαλύτερο μέρος της προτεινόμενης περιοχής Οικοανάπτυξης, της μελέτης «*Ειδική Περιβαλλοντική μελέτη ανάδειξης χαράδρας Αράχθου και ευρύτερης περιοχής (Τομεακή Χωροταξική Ειδική Μελέτη)*» (1996). Τέλος, υπάρχουν τέσσερα «*Καταφύγια Άγριας Ζωής*», μία περιοχή προσωρινής απαγόρευσης του κυνηγίου, πέντε συνολικά παραδοσιακοί οικισμοί.

Με βάση το Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ 49/Δ/12-2-09), η έκταση του Εθνικού Πάρκου οριοθετείται στις παρακάτω τέσσερις διαβαθμισμένες ζώνες προστασίας. Οι Περιοχές Προστασίας της Φύσης (Ζώνη Ι) είναι εκτάσεις εντός του Πάρκου οι οποίες υπόκεινται στο μεγαλύτερο, σε σχέση με τις άλλες τρεις, βαθμό προστασίας με σκοπό τη «*διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης του φυτικού περιβάλλοντος ή της αποκατάστασής του, ώστε να ακολουθήσει τη φυσική του εξέλιξη με τις ελάχιστες επεμβάσεις*». Στο εσωτερικό της ζώνης διακρίνονται: α) η «*Περιοχή Προστασίας της Φύσης χαράδρας Αράχθου (Ζώνη Ια)*», β) η «*Περιοχή Προστασίας της Φύσης Άνω τμήματος Καλαρρύτεκου (Ζώνη Ιβ)*», γ) η «*Περιοχή*

Προστασίας της Φύσης Παχτουρίου-Αθαμανίας (Ζώνη Ιγ)» και δ) η «Περιοχή Προστασίας της Φύσης Τσούμα-Πλαστάρι-Κούτσουρο (Ζώνη Ιδ)».

Οι Περιοχές Διατήρησης Τοπίου, Οικοτόπων και Ειδών (Ζώνη ΙΙ) χαρακτηρίζεται από σχετικά υψηλό βαθμό προστασίας αλλά ασθενέστερο σε σχέση με την Ζώνη Ι με διαχειριστικό σκοπό τη *«διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης του φυτικού περιβάλλοντος και την αποτελεσματική προστασία και διαχείρισή του»*. Η ζώνη περιλαμβάνει α) την *«Περιοχή Διατήρησης Τοπίου, Οικοτόπων και Ειδών Τζουμέρκων-Κακαρδίτσας (Ζώνη ΙΙα)»* και β) την *«Περιοχή Διατήρησης Τοπίου, Οικοτόπων και Ειδών Περιστερίου (Ζώνη ΙΙβ)»*.

Στην Περιοχή Εθνικού Πάρκου (Ζώνη ΙΙΙ) με βαθμό προστασίας ασθενέστερο από τις δύο ζώνες που προαναφέρθηκαν *«επιβάλλεται η διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας σε συνάρτηση με τις ασκούμενες δραστηριότητες των κατοίκων»*. Η ζώνη ΙΙΙ καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα του Εθνικού Πάρκου και επιτρέπεται η εκτέλεση έργων και εργασιών, η διενέργεια ερευνών και η άσκηση δραστηριοτήτων, κυρίως παραδοσιακού χαρακτήρα, υπό όρους και περιορισμούς που θα εξειδικευτούν από το Φορέα Διαχείρισης.

Στις περιοχές της Περιφερειακής Ζώνης (Ζώνη ΙV) *«σκοπός είναι ο έλεγχος των χρήσεων γης, των δραστηριοτήτων και των έργων που ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον»*. Στην Περιφερειακή Ζώνη υποστηρίζονται δραστηριότητες με σκοπό την ήπια ανάπτυξη της περιοχής καθώς και την ανάπτυξη ήπιων μορφών αναψυχής. Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι στη Ζώνη ΙV επιτρέπονται όλες οι δραστηριότητες, εκτός από μεγάλα έργα που δύναται να αλλοιώσουν τα χαρακτηριστικά του τοπίου της περιοχής ή να επηρεάσουν τα οικοσυστήματα και τα είδη.

Με βάση το άρθρο 5 του Προεδρικού διατάγματος του Εθνικού Πάρκου, συνιστάται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, κοινωφελούς χαρακτήρα, με την επωνυμία *«Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου»* που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Ο Φορέας Διαχείρισης έχει την έδρα του στα Ιωάννινα και διοικείται από εννεαμελές Διοικητικό Συμβούλιο. Επίσης, όπως αναφέρεται στην παρ. Δ του άρθρου 4 του Προεδρικού διατάγματος για όλα τα επιτρεπόμενα από το Προεδρικό διάταγμα έργα και δραστηριότητες ακολουθείται η διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Μεθοδολογία

Η ερευνητική προσέγγιση προσέφυγε, κλασσικά, σε βιβλιογραφικές πηγές, όπως επιστημονικές δημοσιεύσεις, μελέτες και εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης αλλά επίσης σε ποικίλα κείμενα πληροφόρησης και φυλλάδια ενημέρωσης, καθώς και σε διαδικτυακούς ιστοτόπους με αντικείμενο την προστατευόμενη περιοχή ή γενικότερα στη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών.

Όπως σημειώθηκε στην εισαγωγή, η παρούσα εργασία έχει στόχο να παρουσιάσει τις απόψεις και στάσεις των άμεσα ή έμμεσα επηρεαζόμενων κατοίκων της περιοχής απέναντι στη θεσμοθετημένη δημιουργία του Εθνικού Πάρκου *«Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου»*. Γνωρίζοντας ότι το Εθνικό Πάρκο είναι μεγάλο σε έκταση και περιλαμβάνει στο εσωτερικό του πολλά δημοτικά διαμερίσματα και δήμους, λόγοι αποτελεσματικότητας και οργάνωσης της εμπειρικής έρευνας επέβαλαν την επιλογή μιας μόνο Κοινότητας. Η κοινότητα που επιλέξαμε ήταν αυτή την Θεοδώριανων, ο οικισμός της οποίας έχει ενταχθεί στη Ζώνη ΙΙΙ του Εθνικού Πάρκου ενώ οι ορεινές εξάρσεις, κορυφές και οροπέδια, του αγροκτήματος της κοινότητας έχουν ενταχθεί στη Ζώνη Διατήρησης Τοπίου, Οικοτόπων και Ειδών (Ζώνη ΙΙα). Η απογραφή πληθυσμού του 2001 έχει απογράψει 994 κατοίκους και επιπλέον αύξηση του πληθυσμού σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία. Τα πληθυσμιακά στοιχεία της επίσημης στατιστικής δεν έχουν καμία σχέση με την

πραγματικότητα. Όπως προέκυψε από την επιτόπια έρευνα, τα Θεοδώριανα είναι ένα ορεινό χωριό που έχει περίπου 10 μόνιμους κατοίκους κατά την διάρκεια του χειμώνα, την άνοιξη με την επιστροφή των κτηνοτρόφων και ορισμένων συνταξιούχων ο πληθυσμός τους αυξάνει και γίνεται αξιόλογος μόνο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες (Σκουτέλας – Ρήγας 2006).

Προκειμένου να καταγράψουμε τις απόψεις και στάσεις των κατοίκων της κοινότητας Θεοδωριάνων χρησιμοποιήσαμε την ερευνητική στρατηγική της ποιοτικής κοινωνικής έρευνας. Ως μέθοδο συλλογής των ποιοτικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της συνέντευξης σε βάθος και ως μορφή συνέντευξης χρησιμοποιήθηκε η ημικατευθυνόμενη συνέντευξη (Flick 1998 και Κασίμης 2006). Οι 27 ημικατευθυνόμενες συνεντεύξεις ήταν προσωπικές και πραγματοποιήθηκαν το Μάρτιο και Μάιο του 2009, λίγους μόλις μήνες μετά την θεσμοθέτηση του Εθνικού Πάρκου, κυρίως στην κοινότητα Θεοδώριανων, στην Άρτα και στα Ιωάννινα. Όλες οι συνεντεύξεις έγιναν χωρίς περιορισμούς στη διάρκειά τους. Η επιλογή των ατόμων για τις συνεντεύξεις στηρίχθηκε, κατά πρώτον, στην ικανότητά τους να πληροφορούν για τα θέματα που ενδιαφέρουν. Στη συνέχεια, η επιλογή των ατόμων βασίστηκε στην εξής διάκριση. Από τη μια, αυτοί που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο συνέβαλαν στην εκπόνηση των κανόνων, των όρων που καθορίζουν τη λειτουργία του Εθνικού Πάρκου και οι οποίοι είναι, κατά βάση, θεσμικοί παράγοντες. Την κατηγορία αυτή, που ονομάστηκε των «διαχειριστών», συγκροτούν στελέχη της Νομαρχίας Άρτας (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Άρτας, Τμήμα Σχεδίου και Προγραμματισμού, Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Διεύθυνση Δασών) και της Περιφέρειας (Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Τζουμέρκων και Αναπτυξιακή Εταιρεία Ήπειρος, μελετητής). Από την άλλη, άτομα του πληθυσμού που έχουν καταγωγή από τα Θεοδώριανα και η ζωή τους θα επηρεαστεί από τη δημιουργία του Πάρκου. Εντός της κατηγορίας αυτής διακρίναμε δυο επιμέρους κατηγορίες, τους διαμένοντες καθόλη τη διάρκεια του έτους στο χωριό (μόνιμους κατοίκους) και τους διαμένοντες περιορισμένο χρονικό διάστημα για ποικίλους λόγους και χρόνο (επανερχόμενους κατοίκους).

Για τη διεξαγωγή των ημιδομημένων συνεντεύξεων καταρτίστηκε ο εξής οδηγός συνέντευξης: 1) γνώση και ενημέρωση για το Προεδρικό Διάταγμα του Εθνικού Πάρκου, 2) απόψεις και στάσεις για την κτηνοτροφία και την γεωργία, 3) απόψεις και στάσεις για τις δραστηριότητες τουριστικής ανάπτυξης και 4) απόψεις και στάσεις για τα αναπτυξιακά έργα. Αυτή η λήψη πληροφορήσεως μέσω των συνεντεύξεων συμπληρώθηκε από παρατηρήσεις *in situ*. Εκτός από την παρατήρηση του ίδιου του περιβάλλοντος, επιδίωξη ήταν να ενταχθούν οι ερμηνείες και οι απόψεις των εμπλεκομένων με τον ένα ή τον άλλο τρόπο παραγόντων στην πραγματικότητα του χώρου και του περιβάλλοντος (ζωονοποίηση, θέσεις στο χώρο των διαφόρων προτάσεων, κλπ).

Αποτελέσματα και συζήτηση των ημικατευθυνόμενων συνεντεύξεων

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα των ημικατευθυνόμενων συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας.

Γνώση και ενημέρωση για το Προεδρικό Διάταγμα

Στο θέμα συζήτησης σχετικά με τη γνώση για το περιεχόμενο του Προεδρικού Διατάγματος, τα δύο τρίτα των συνομιλητών ανέφεραν ότι είναι καλά έως πολύ καλά ενημερωμένοι. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν στην πλειοψηφία τους οι διαχειριστές και ορισμένοι από τους επανερχόμενους κατοίκους που λόγω επαγγέλματος ή ιδιότητας παρακολουθούσαν από την αρχή τη διαδικασία θεσμοθέτησης της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο. Οι υπόλοιποι επανερχόμενοι και ειδικά οι μόνιμοι ανέφεραν ότι είχαν μέτρια ή περιορισμένη γνώση, ότι δεν γνωρίζουν πολλές λεπτομέρειες για το Εθνικό Πάρκο και ότι οι γνώσεις τους προέρχονταν κατά βάση από τα τοπικά μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, έντυπα). Βέβαια, από την Αναπτυξιακή Ήπειρος υποστηρίζεται ότι «...ο κόσμος δεν ενδιαφέρεται. Έγιναν ημερίδες

για το Εθνικό Πάρκο και εκεί ήταν οι 50-100 που είναι πάντοτε. Όλοι οι υπόλοιποι ήταν απόντες. ... Η μελέτη παρουσιάστηκε τρεις φορές στην Άρτα και ήρθαν λίγα άτομα. Τους λέγαμε να κάνουν προτάσεις αλλά ποτέ δεν έκαναν. Προτάσεις έκαναν μόνο στην τελευταία παρουσίαση αλλά η προθεσμία είχε ήδη λήξει και το σχέδιο είχε προχωρήσει».

Από τα στοιχεία των συνεντεύξεων προκύπτει ότι δεν ερωτήθηκαν και δεν συνέβαλαν στην εκπόνηση της μελέτης οι κάτοικοι των Θεοδώριανων αλλά και ορισμένοι συνομιλητές από τη Νομαρχία Άρτας. Χαρακτηριστικά, ο Πρόεδρος Κτηνοτροφικού Συνεταιρισμού αναφέρει «...οι μελετητές εμάς δεν μας ρώτησαν αλλά ούτε και τους ανθρώπους της τοπικής κοινωνίας και αυτό ήταν λάθος. Μέχρι να ενημερωθεί ο κόσμος η μελέτη ήταν σχεδόν έτοιμη. Έπαιρνε βέβαια κάποιες διορθώσεις. Έκαναν δυο-τρεις συναντήσεις στην Άρτα αλλά εμάς δεν μας κάλεσαν, μόνο τον Πρόεδρο της κοινότητας...». Επίσης, ο Πρόεδρος του Συλλόγου «Ορεινοί» (περιβαλλοντικός σύλλογος) «...Όταν ολοκληρώθηκε η Ε.Π.Μ. ενημερώθηκα με την ιδιότητα του προέδρου των Ορεινών και καταθέσαμε τις προτάσεις μας. Κατά τη σύνταξη της μελέτης δεν ρωτηθήκαμε τίποτα, ενώ έπρεπε και εμείς και άλλοι φορείς της περιοχής, που μέσα στο πλαίσιο δράσης μας έχουμε την προστασία του περιβάλλοντος...». Αλλά και στελέχη της Νομαρχίας Άρτας αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια σύνταξης της μελέτης δεν υπήρξε συνεργασία με τους μελετητές «...οι υπηρεσίες γνωρίζουν πολύ περισσότερα από τους μελετητές για την κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή και θα μπορούσαμε να βοηθήσουμε πολύ...». Πάντως, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε ότι αποτελούσε θέση του μελετητή της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης η μη προσφυγή στις απόψεις και τις γνώσεις των κατοίκων της περιοχής δεδομένου ότι παρατηρεί «... εάν θέλαμε να ρωτήσουμε τους διάφορους φορείς και τους κατοίκους, δεν θα έπρεπε να κάνουμε την έρευνα έξω, θα έπρεπε να πηγαίνουμε από χωριό σε χωριό και να ρωτάμε τον κόσμο και αν υποθέσουμε ότι στην περιοχή υπάρχουν 50 χωριά θα θέλαμε πολύ χρόνο».

Σε γενικές γραμμές, όλοι συμφωνούν με τη ζωνοποίηση και την οριοθέτησή της. Παρόλα αυτά, αρκετοί ερωτηθέντες της κατηγορίας των «κατοίκων» διατυπώνουν κάποιες ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Για παράδειγμα, αρκετοί επανερχόμενοι κάτοικοι, τονίζουν ότι οι κοίτες των δύο ποταμών του χωριού τους, Άσπρη Γκούρα και Μουζάκι, βρίσκονται εντός της προστατευόμενης περιοχής Natura 2000 και θα έπρεπε να ενταχθούν στη Ζώνη Ια και όχι όπως προτείνεται στο Προεδρικό Διάταγμα στη Ζώνη ΙΙΙ. Την ίδια θέση υποστηρίζει και η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Άρτας (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Άρτας 2009) στις προτάσεις που υπέβαλε για το σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος αλλά δεν έγινε αποδεκτή. Βέβαια, υπάρχει και η αντίθετη άποψη, ένας ερωτηθείς (ειδικός επιστήμονας) ισχυρίζεται ότι δεν θα πρέπει να υπάρχουν καθόλου περιορισμοί εγκατάστασης.

Επίσης, ένας από τους μόνιμους κατοίκους της κοινότητας Θεοδώριανων και ένας κτηνοτρόφος, πιστεύουν ότι με βάση τη ζωνοποίηση, η Ζώνη Ια θα μετατραπεί σε «ζώνη για τα άγρια ζώα». Ακόμη, ο επανερχόμενος επαγγελματίας που ασχολείται με τις δραστηριότητες βουνού, επισημαίνει ότι το μισό βουνό ανήκει σε ατομικές ιδιοκτησίες και θα έπρεπε να υπάρξει ειδική ρύθμιση για τις περιοχές αυτές.

Παραδόξως, διαφωνίες εκφράζουν και δύο στελέχη της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Άρτας που θεωρούν είτε ότι στη Ζώνη ΙΙ και στα όρια της θα δημιουργηθούν προβλήματα δόμησης για τους οικισμούς, είτε ότι δεν υπήρχαν λόγοι για τη δημιουργία Εθνικού Πάρκου και ζωνών προστασίας στα Τζουμέρκα.

Η άποψη των μελετητών για το θέμα χάραξης ζωνών καταγράφεται στα δύο επόμενα απόσπασμα από τις συνεντεύξεις: «...οι ζώνες οριοθετήθηκαν με βάση κάποια οικολογικά κριτήρια. Μελετήθηκε διεξοδικά όλη η περιοχή όσον αφορά την πανίδα, την χλωρίδα και τα οικοσυστήματα. Επειδή η μελέτη δίνει βάση κυρίως στο περιβάλλον, αξιολογήθηκαν οι τρεις αυτοί παράγοντες καθώς και το τοπίο και τα μνημεία και βρέθηκαν οι πιο σημαντικές περιοχές που εντάχθηκαν στις πιο αυστηρές ζώνες προστασίας, δηλαδή τις Ζώνες Ι και ΙΙ. Ωστόσο υπήρχαν περιοχές αξιόλογες που θα μπορούσαν να ενταχθούν στη Ζώνη Ι ή ΙΙ και εντάχθηκαν

στη Ζώνη III, διότι εάν έχεις κάποιον οικισμό ή περιοχές που η ανθρώπινη παρουσία είναι έντονη, δεν μπορείς να τους διώξεις. Οπότε για αυτές τις σημαντικές περιοχές που εντάχθηκαν στη Ζώνη III, ευελπιστούμε ότι ο Φορέας Διαχείρισης θα λάβει υπόψη την αξία τους και θα φροντίσει για τη σωστή μεταχείρισή τους...», καθώς και ότι «...οι ζώνες έγιναν με βάση τις περιοχές Natura... Δηλαδή το Εθνικό Πάρκο συγκεντρώνει τις περιοχές Natura που βρίσκονται σε μια περιοχή (και που ο κόσμος δεν τις ξέρει) σε ένα ωραίο περιτύλιγμα...»

Απόψεις και στάσεις για την κτηνοτροφία και την γεωργία

Τα Θεοδώριανα είναι ένα ορεινό και σχετικά απομονωμένο χωριό του οποίου η οικονομία στηρίζεται κατά βάση στην κτηνοτροφία. Ο αριθμός των εκτρεφόμενων ζώων ανέρχεται σε περίπου 15.000 με 20.000 αιγοπρόβατα και σημαντικός αριθμός οικογενειών ασχολούνται επαγγελματικά με την κτηνοτροφία. Η επικρατούσα μορφή της κτηνοτροφίας είναι η νομαδική που την επιβάλλουν οι δύσκολες καιρικές συνθήκες του χειμώνα. Οι κτηνοτρόφοι, κατά τους θερινούς μήνες, ανεβάζουν τα κοπάδια τους στα Θεοδώριανα όπου οι βοσκότοποι είναι πλούσιοι σε βόσκιμη ύλη και το χειμώνα τα μεταφέρουν στον κάμπο. Η έκταση των βοσκοτόπων της κοινότητας ανέρχεται σε 25.000 στρέμματα, δηλαδή το 60% των εκτάσεων της. Ο σημαντικότερος βοσκότοπος, με έκταση περίπου 10.000 στρεμμάτων, βρίσκεται στη θέση Κωστηλάτα και είναι ιδιοκτησία συνεταιρίων-μεριδιούχων Θεοδωριανιτών (Σκουτέλας – Ρήγας 2006).

Από τις συνεντεύξεις φάνηκε ότι το ερώτημα, αν η λειτουργία του Εθνικού Πάρκου θα επηρεάσει την κτηνοτροφία, έχει κομβική σημασία εξαιτίας της σημασίας της κτηνοτροφίας για την περιοχή. Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα, οι περιορισμοί στην άσκηση της κτηνοτροφίας στις Ζώνες II και III δεν είναι αυστηροί. Πιο ειδικά για τη Ζώνη Πα, όπου βρίσκονται οι κτηνοτροφικές μονάδες, επιτρέπεται η ελεύθερη βόσκηση σε εκτατική μορφή καθώς και η παραδοσιακή επεξεργασία γάλακτος και η τυροκόμηση. Επιπλέον, μέσα στα επόμενα τρία χρόνια, απαιτείται η σύνταξη «Μελέτης διαχείρισης του κτηνοτροφικού κεφαλαίου εκτατικής μορφής» η οποία θα λαμβάνει υπόψη της την βοσκοϊκανότητα των βοσκοτόπων κατά είδος ζώου.

Οι εκφρασθείσες απόψεις ποικίλουν. Το ένα τρίτο των συνομιλητών θεωρεί ότι το Εθνικό Πάρκο δεν θα επηρεάσει την κτηνοτροφία. Και αυτό για πολλούς λόγους, είτε γιατί «...όλα επιτρέπονται, και η ελεύθερη βόσκηση και οι παραδοσιακές επεξεργασίες γάλακτος και η εγκατάσταση στεγαστρών, κτηνοτροφικών καταλυμάτων κλπ...», είτε γιατί «...η κτηνοτροφία σε σχέση με τα παλιότερα χρόνια έχει μειωθεί πολύ και το Εθνικό Πάρκο δεν θα την επηρεάσει καθόλου...», ή επειδή «...σε μια δεκαετία από τώρα τα πρόβατα θα μειωθούν, η νομαδική κτηνοτροφία όπως υπάρχει σήμερα δεν συμφέρει πλέον...».

Το άλλο ένα τρίτο πιστεύει ότι θα την επηρεάσει αρνητικά ή μάλλον αρνητικά, μάλιστα κανείς από την κατηγορία «κάτοικοι» δεν πιστεύει ότι το Εθνικό Πάρκο μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας. Έτσι, «...το χωριό έχει 15.000-20.000 πρόβατα. Έχουμε τώρα προβλήματα, σκέψου αργότερα με το Εθνικό Πάρκο...». Για τους έχοντες αρνητική στάση, τα προβλήματα που θα προκύψουν με τη λειτουργία του Εθνικού Πάρκου είναι κυρίως και πρώτον η αύξηση των επικίνδυνων για την κτηνοτροφία άγριων ζώων «...όταν στην περιοχή αυξηθούν οι λύκοι και οι αρκούδες, οι κτηνοτρόφοι δεν θα μπορούν να φυλάζουν τα πρόβατά τους και θα αναγκαστούν να φύγουν. Όλα αυτά που λένε για τυροκομεία και προώθηση των γαλακτοκομικών προϊόντων είναι καλά στη θεωρία αλλά στη πράξη πολύ δύσκολο και δεν υπάρχει διάθεση από νέους ανθρώπους...», επίσης «...στα άλλα χωριά τα ζώα χρόνο με το χρόνο μειώνονται, εκτός από το δικό μας χωριό, ενώ τα άγρια ζώα έχουν αυξηθεί... Μέχρι τώρα μπορούσαν να ελέγξουν την κατάσταση. Αν τώρα με το Εθνικό Πάρκο αυξηθούν τα άγρια ζώα, θα είναι αναγκασμένοι να τα έχουν ελεγχόμενα και να φυλάνε το κοπάδι και το βράδυ...». Να σημειώσουμε πάντως ότι το μεγαλύτερο τμήμα της Ζώνης Πα είναι εδώ και χρόνια Καταφύγιο Άγριας Ζωής. Άλλος λόγος ανησυχίας είναι ο φόβος για τις

πιθανές προτάσεις της μελέτης βοσκοϊκανότητας που πρόκειται να εκπονηθεί: «...με τη μελέτη βοσκοϊκανότητας ίσως κάποιοι κτηνοτρόφοι αναγκαστούν να χάσουν τη δουλειά τους ενώ άλλοι να μειώσουν τα πρόβατά τους..».

Το ένα πέμπτο δεν έχει άποψη και μόλις τρεις θεωρούν ότι θα την επηρεάσει θετικά ή ίσως θετικά. Οι θετικά τοποθετημένοι πιστεύουν ότι «...τα άγρια ζώα δεν θα επηρεάσουν την κτηνοτροφία. Γιατί να πολλαπλασιαστούν τώρα ενώ ούτε πριν διώκονταν;...» ή ότι «...είναι λογικό όταν πολλαπλασιάζεται η προστασία ενός άγριου είδους να πολλαπλασιάζεται και το είδος. Αυτό όμως είναι και το τίμημα, δηλαδή η απώλεια κάποιου εισοδήματος των κτηνοτρόφων. Είναι θέμα ισορροπίας...». Σύμφωνα με τον μελετητή της Ε.Π.Μ. «...με το Εθνικό Πάρκο δεν υπάρχει κανένας περιορισμός στην κτηνοτροφία. Εάν γίνει μελέτη βοσκοϊκανότητας αυτή θα είναι προς την υποστήριξη των κτηνοτρόφων, διότι εάν κάποια λιβάδια είναι υπερβοσκημένα και βοσκηθούν και άλλο, θα χαθεί η παραγωγικότητά τους. Επομένως η μελέτη θα είναι προς όφελος, εκτός και αν κάποιος κτηνοτρόφος κοιτάζει το σήμερα και όχι μετά από 10 χρόνια...». Επιπλέον, η θετική επιρροή θα μπορούσε να προκύψει «...να βγουν κάποια επιλεγμένα προϊόντα με κάποιες σοβαρές μονάδες και αυτά τα προϊόντα να μην αναζητούν αγορά στο εξωτερικό ή σε μεγάλες βιομηχανίες στην Ελλάδα, αλλά επί τόπου να τυποποιούνται και να βγαίνει για παράδειγμα τυρί "Θεοδώριανα" το οποίο ο επισκέπτης που θα έρθει το Σαββατοκύριακο να αγοράσει...».

Μετά από την κτηνοτροφία, η δεύτερη κύρια απασχόληση των κατοίκων, πριν από χρόνια, ήταν η γεωργία. Σήμερα, η περιοχή είναι ένας εκτεταμένος βοσκότοπος, αφού οι πριν καλλιεργούμενες εκτάσεις έχουν μετατραπεί σε αγραναπαύσεις, κατ' ουσία σε βοσκοτόπους και μόνο λίγοι (κυρίως συνταξιούχοι) καλλιεργούν τους κήπους τους.

Σχεδόν όλοι οι συνομιλητές μας και ειδικά οι ντόπιοι πιστεύουν ότι το Εθνικό Πάρκο δεν πρόκειται να επηρεάσει τη γεωργία της περιοχής αφού κατά την άποψη τους το θέμα της γεωργίας για την περιοχή έχει κλείσει. Μόνο δύο άτομα, στελέχη της Περιφέρειας Ιωαννίνων, υποστηρίζουν ότι το Πάρκο ίσως επηρεάσει θετικά την γεωργία της περιοχής επειδή «...το Εθνικό Πάρκο δεν θέτει σημαντικούς περιορισμούς στη γεωργία της περιοχής. Με την προβολή της περιοχής, τα γεωργικά προϊόντα, που στην ουσία είναι βιολογικά, θα αποκτήσουν σημαντικότερη θέση στην αγορά...». Ενδιαφέρουσα φαίνεται και η παρακάτω άποψη ενός συνομιλητή «...η γεωργία όπως υπήρχε παλιότερα με καρδιές, μηλιές, καλαμπόκια και σιτάρια δεν υπάρχει. Αυτό που μπορεί να γίνει πλέον είναι ένα είδος δασικής καλλιέργειας, για προσωπική εκμετάλλευση. Δηλαδή, κάποιος που έχει ένα παρατημένο χωράφι να βάλει μια καλλιέργεια ακακίας ή κάποιου κωνοφόρου τα οποία δεν χρειάζονται επίβλεψη και έτσι θα προσφέρει καλό στο περιβάλλον και αργότερα θα έχει κάποια έσοδα...».

Απόψεις και στάσεις για τις δραστηριότητες τουριστικής ανάπτυξης

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, υποβλήθηκαν ερωτήσεις προκειμένου να καταλάβουμε τον τρόπο με τον οποίο οι συνομιλητές αντιλαμβάνονται τη συμβολή του Πάρκου στην ανάπτυξη της περιοχής. Η αναπτυξιακή προοπτική μιας ορεινής περιοχής που έχει γνωρίσει τη σταδιακή εγκατάλειψη και την παρακμή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων τις δύο τελευταίες δεκαετίες, είναι ένα θέμα που προβληματίζει και απασχολεί τους κατοίκους της. Η δημιουργία του Εθνικού Πάρκου σημαίνει, αφενός, επιβολή κανόνων που θα εξασφαλίσουν την περιβαλλοντική προστασία της περιοχής και, αφετέρου, δημιουργία προϋποθέσεων για την ελεγχόμενη ανάπτυξή της. Η τουριστική ανάπτυξη θα μπορούσε να καλύψει και τις δύο προϋποθέσεις όπως φαίνεται από την τοποθέτηση του υπεύθυνου μελετητή της Αναπτυξιακής Ήπειρος «...με το Εθνικό Πάρκο, χτίσαμε μια ομπρέλα που ουσιαστικά εκμεταλλεύεται με την καλή έννοια τις αξίες που αφορούν είτε το περιβάλλον είτε τον πολιτισμό και τις προβάλλει, τις αναδεικνύει και μέσα από αυτό θα μπορούσαν να λειτουργήσουν πιο ολοκληρωμένες μορφές τουρισμού...».

Τα δύο τρίτα των συνομιλητών δεν μπορούν να απαντήσουν θετικά ή αρνητικά στο γενικό ερώτημα αν η δημιουργία του Εθνικού Πάρκου θα συμβάλλει στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Αποκαλυπτική είναι άποψη «επανερχόμενου κατοίκου» «...στο Προεδρικό Διάταγμα υπάρχουν διατάξεις που σαφώς είναι ευεργετικές για την οικοτουριστική ανάπτυξη της περιοχής... Το ζητούμενο είναι κατά πόσο θα λειτουργήσει ως θεσμός το Εθνικό Πάρκο, πόσο αποτελεσματικός θα είναι ο Φορέας Διαχείρισης...». Σχεδόν ταυτόσημη είναι και η άποψη του διευθυντή της Αναπτυξιακής Ήπειρος που επισημαίνει: «...αν ο Φορέας Διαχείρισης λειτουργήσει σωστά θα μπορέσει να προσφέρει πολλά στην ανάπτυξη της περιοχής...». Θετικοί είναι όπως αναμενόταν οι περισσότεροι από τους «διαχειριστές» και το ένα πέμπτο των «κατοίκων» υποστηρίζοντας ότι η ανάπτυξη του τουρισμού «...είναι απλά θέμα προβολής...». Στην ίδια κατηγορία συναντάμε και τα δύο άτομα (κτηνοτρόφοι) που δεν θεωρούν ότι το Πάρκο θα ενισχύσει τον τουρισμό γιατί «...δεν νομίζω να έρθει τουρισμός στο χωριό, υπάρχει και οικονομική κρίση και εμείς δεν έχουμε δρόμους και εγκαταστάσεις...» ή γιατί με τη δημιουργία του Πάρκου «...τόρα τα βουνά θα ερημώσουν, μόνο αρκούδες και λύκοι θα μείνουν...».

Πολλοί από τους ερωτηθέντες, ανεξάρτητα από την άποψή τους, διατύπωσαν προτάσεις που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και δεν έρχονται σε αντίθεση με το κανονιστικό πλαίσιο του Πάρκου. Προστάσεις όπως βελτίωση των δρόμων, ώστε να επιτρέπεται η πρόσβαση στην περιοχή όχι μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες αλλά και το χειμώνα όταν οι καιρικές συνθήκες είναι δύσκολες, βελτίωση των τουριστικών υποδομών (ξενώνες, καταφύγια), ανάδειξη της φυσικής ομορφιάς, των πολιτιστικών, θρησκευτικών, παραδοσιακών και αρχιτεκτονικών μνημείων της περιοχής καθώς και των φυσικών μονοπατιών και γεφυριών, δημιουργία μονάδων μεταποίησης των πρωτογενών προϊόντων της περιοχής, δημιουργία μικρών επιχειρήσεων (αρωματικά φυτά, γλυκά), δημιουργία νεωτερικών δραστηριοτήτων (διαδρομές με άλογα, περίπατοι), υιοθέτηση «συμφώνων ποιότητας» τοπικών προϊόντων, ανάπτυξη του αγροτουρισμού ή ακόμη προβολή των νερών του χωριού («το χωριό με τα περισσότερα νερά της Ελλάδας»).

Το Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων ως ορεινή περιοχή θα μπορούσε να αξιοποιήσει τουριστικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και για το λόγο αυτό ζητήθηκε η άποψη των συνομιλητών μας όσον αφορά τις δυνατότητες ανάπτυξης ορειβατικών δραστηριοτήτων και τη δημιουργία χιονοδρομικού κέντρου. Στο Προεδρικό Διάταγμα αναφέρεται ότι στις Ζώνες II και III επιτρέπεται η δημιουργία μικρών ορειβατικών καταφυγίων και η μικρής κλίμακας υποδομή δραστηριοτήτων εναλλακτικού τουρισμού. Οι θέσεις, το μέγεθος και οι προϋποθέσεις για την κάθε περιοχή θα εξαρτηθούν από την «Μελέτη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και διαχείρισης επισκεπτών» που θα γίνει με μέριμνα του Φορέα Διαχείρισης. Όλοι οι συνομιλητές υποστήριξαν ότι αν οι δραστηριότητες αυτές αξιοποιηθούν σωστά θα μπορέσουν να δώσουν ώθηση στην ευρύτερη περιοχή της κοινότητας Θεοδώριανων. Οι ερωτηθέντες της κατηγορίας «κάτοικοι» εστιάζουν κυρίως στην καταλληλότητα της περιοχής για την προώθηση των ορειβατικών δραστηριοτήτων αλλά και στο θέμα της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Ενδεικτικά ένας μόνιμος κάτοικος της Κοινότητας επισημαίνει ότι «...οι δραστηριότητες αυτές πρέπει να γίνονται σε σημείο όπου η πρόσβαση να τους αναγκάζει να περνάνε μέσα από το χωριό και να ξαναφύγουν από το χωριό...». Πάντως, μέχρι σήμερα αν και υφίστανται αυτές οι δυνατότητες δεν έχουν αξιοποιηθεί και μόνο ένας κάτοικος της κοινότητας ασχολείται επαγγελματικά (σε μικρό βαθμό) με τις δραστηριότητες βουνού.

Το θέμα της κατασκευής χιονοδρομικού κέντρου στην περιοχή, παρουσίασε ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τα οροπέδια της Κωσσηλάτας της κοινότητας Θεοδώριανων, που αποτελούν ιδιοκτησία του Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Θεοδώριανων, έχουν ενταχθεί στην Ζώνη IIα του Εθνικού Πάρκου που απαγορεύει την κατασκευή και λειτουργία χιονοδρομικού κέντρου (λειτουργεί, τα τελευταία χρόνια, ένα μικρό χιονοδρομικό περίπτερο κοντά στη θέση «Σταυρός» σε υψόμετρο 1.250 μέτρων). Το γεγονός ότι το Προεδρικό Διάταγμα δεν επιτρέπει

την κατασκευή τέτοιων έργων στην Ζώνη II του Εθνικού Πάρκου προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις από το προσχέδιο ακόμη του Προεδρικού Διατάγματος. Οι διάφορες υπηρεσίες και φορείς αλλά και κάποιες κοινότητες που επιθυμούσαν να κατασκευαστεί ένα τέτοιο έργο στην περιοχή τους (μέσα σε αυτές και η κοινότητα Θεοδώριανων), είχαν ζητήσει να γίνει τροποποίηση του μέτρου και να εξαιρεθεί η συγκεκριμένη περιοχή από τους περιορισμούς της Ζώνης II. Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε (Νομαρχιακό Συμβούλιο Άρτας 2007)

Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, γίνεται σαφές ότι οι κάτοικοι της κοινότητας Θεοδώριανων (μόνιμοι-επανερχόμενοι) καθώς και η πλειοψηφία των στελεχών της Νομαρχίας Άρτας είναι κατά της απαγόρευσης. Θεωρούν, ότι η δημιουργία ενός μικρού χιονοδρομικού κέντρου θα άρει την απομόνωση και θα βελτιώσει την οικονομική κατάσταση της περιοχής. Υποστηρίζουν ότι δεν θα επηρεάσει αρνητικά το περιβάλλον «...οι δραστηριότητες αυτές γίνονται όταν έχει πολύ χιόνι και δεν επηρεάζουν ούτε την πανίδα ούτε το περιβάλλον. Θέλουμε δήθεν ανάπτυξη αλλά χωρίς δραστηριότητες...». Μόνο ένας ειδικός επιστήμονας αναφέρει ότι αν και ένα μικρό χιονοδρομικό μπορεί να έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον (πυλώνες και εναέριοι μεταφορείς) ωστόσο το βάρος τους θα είναι μικρό σε σχέση με την αναπτυξιακή σημασία του έργου.

Μόνο ένα άτομο, στέλεχος στην Περιφέρεια Ιωαννίνων είναι υπέρ της απαγόρευσης υποστηρίζοντας ότι «...εάν ληφθούν οι επιθυμίες όλων των χωριών, το βουνό θα γεμίσει χιονοδρομικά. Επιπλέον η χιονόπτωση χρόνο με το χρόνο μειώνεται και ήδη μάλλον υπάρχουν αρκετά χιονοδρομικά στην περιοχή... Ας προχωρήσει το Εθνικό Πάρκο χωρίς χιονοδρομικό στην αρχή και βλέπουμε στη συνέχεια...». Την ίδια άποψη διατυπώνει και ο Υπεύθυνος μελετητής της Αναπτυξιακής Ήπειρος. Ωστόσο, στη συνέχεια της συζήτησης για το ίδιο θέμα αναφέρει: «...για τη Ζώνη II υπάρχει μια διατύπωση που αναφέρει ότι επιτρέπονται κάποιοι χώροι για αναψυχή. Ενδεχομένως θα μπορούσε να γίνει ένα μικρό χιονοδρομικό. Το θέμα είναι πως θα υπάρξει διασφάλιση ότι θα παραμείνει σε μικρή έκταση, γιατί έτσι και ξεκινήσει κάτι μπορεί να κλιμακωθεί. Θέλει μια σοβαρή προσέγγιση και μια αμερόληπτη μελέτη...». Την τελευταία παρατήρηση μοιράζονται αρκετοί συνομιλητές λέγοντας ότι στην πραγματικότητα όταν το κράτος ή ένας ιδιώτης αποφασίσει να κάνει μια τέτοια επένδυση παίρνει συνήθως ειδικές άδειες ή άδειες κατ'εξαίρεση.

Απόψεις και στάσεις για τα αναπτυξιακά έργα

Η ανάπτυξη μιας περιοχής δεν μπορεί να στηριχτεί μόνο στον τουρισμό αλλά χρειάζεται και την πραγματοποίηση διάφορων έργων αναπτυξιακού χαρακτήρα. Το οδικό δίκτυο και η κατάστασή του ανήκουν σε αυτή την κατηγορία. Τα τελευταία χρόνια, έχει γίνει η διάνοιξη πολλών αγροτικών δρόμων κυρίως για την εξυπηρέτηση των κτηνοτρόφων οι οποίοι διατηρούν κοπάδια και σταβλικές εγκαταστάσεις στους βοσκοτόπους των οροπεδίων (για παράδειγμα στο οροπέδιο της Κωστηλάτας). Επιπλέον, πριν από δέκα με δεκαπέντε χρόνια, έγινε στην περιοχή η διάνοιξη δυο ορεινών δρόμων σε πολύ μεγάλο υψόμετρο με στόχο την σύνδεση της κοινότητας Θεοδώριανων με το χωριό Καταρράκτη, που περνάει από υψόμετρο περίπου 2.300 μέτρων, και με το χωριό Μελισσουργοί σε υψόμετρο περίπου 2.250 μέτρων. Οι δρόμοι αυτοί είναι χωματόδρομοι και λόγω των δύσκολων καιρικών συνθηκών που επικρατούν τον χειμώνα, έχουν σήμερα σχεδόν καταστραφεί. Με βάση το Προεδρικό Διάταγμα, οι ορεινές εξάρσεις (κορυφές-οροπέδια) της κοινότητας Θεοδώριανων, που γεωγραφικά καταλαμβάνουν την νοτιοανατολική πλευρά των Τζουμέρκων, έχουν ενταχθεί στην Ζώνη Ια του Εθνικού Πάρκου και εντός της οποίας έχει απαγορευτεί, πλην εξαιρέσεων, κάθε νέα διάνοιξη και ασφαλτόστρωση δρόμων. Οι λόγοι που επέβαλαν αυτές τις απαγορεύσεις είναι κατά τον μελετητή της Ε.Π.Μ. «...Η Ελλάδα πάσχει από το σύνδρομο της ανάπτυξης μέσω της διάνοιξης δρόμων... Θα έπρεπε να υπάρχει ένα δίκτυο βασικών δρόμων οι οποίοι να οδηγούν στις στάνες ή σε χώρους συγκέντρωσης των προϊόντων όμως κάποιες περιοχές να παραμείνουν άγριες και παρθένες, διότι η φυσικότητα των τοπίων είναι πολύ

σημαντική. Ιδιαίτερα τα Τζουμέρκα εντυπωσιάζουν για το άγριο τοπίο και βλέπεις γραμμές ζικ-ζακ παντού κάτι που έρχεται σε αντίθεση και με τον τουρισμό... Η ασφαλτόστρωση είναι βήμα αύξησης της κίνησης στα βουνά, δηλαδή να μπορεί να ανεβαίνει κάποιος με το ΙΧ, αλλά γιατί να ανεβαίνει ο τουρίστας στα βουνά με το ΙΧ και όχι μόνο μέχρι το χωριό; Επίσης, όπου γίνεται άσφαλτος σιγά, σιγά δημιουργούνται και ξενοδοχεία και διάφορα καταλύματα, οπότε ξεφεύγει η δόμηση και η περιοχή χάνει την αγριότητα και μοναδικότητά της...»

Η πλειοψηφία των συνομιλητών συμφωνεί με την απαγόρευση του μέτρου γιατί θεωρεί ότι έχουν ήδη ανοιχτεί πολλοί ορεινοί δρόμοι και δεν χρειάζονται άλλοι. Χαρακτηριστικά αναφέρεται «...οι δρόμοι δεν έγιναν με σχεδιασμό και ξεκοιλιάστηκαν τα Τζουμέρκα...». Επίσης, υποστηρίζουν ότι όλοι οι κτηνοτρόφοι έχουν πρόσβαση στις στάνες τους και θεωρούν ότι η συντήρηση και ο καθαρισμός, των ήδη υπαρχόντων δρόμων που βρίσκονται σε άσχημη κατάσταση, αρκεί. Τέλος, κάποιος ανέφερε ότι με τους νέους δρόμους αυξάνεται η θήρα και η λαθροθηρία, η λαθροϋλοτομία, τα σκουπίδια και τα μπάζα, υποβαθμίζεται το τοπίο, εγκυμονούν κινδύνους κατολισθήσεων και ότι ήταν λάθος η διάνοιξη των δρόμων σε 2.000 μ. υψόμετρο.

Για τη μειοψηφία των ερωτηθέντων, οι ορεινοί δρόμοι θεωρούνται αναπτυξιακό έργο, γιατί διευκολύνουν την πρόσβαση των κτηνοτρόφων και εξασφαλίζουν τη σύνδεση των χωριών. Στέλεχος του Δασαρχείου Άρτας παρατηρεί «...οι βροχοπτώσεις στην περιοχή είναι πολύ μεγάλες ... οι χωματόδρομοι διαλύονται και οι κτηνοτρόφοι ταλαιπωρούνται αφάνταστα... Θα λέμε ότι έχουμε Εθνικό Πάρκο αλλά δεν έχουμε δρόμους να πάμε. Άλλωστε, η όχληση θα είναι μικρότερη με την ασφαλτόστρωση των δρόμων...». Να σημειωθεί ότι το Νομαρχιακό Συμβούλιο Άρτας στις προτάσεις του, ζήτησε την εξαίρεση δρόμων από τις συγκεκριμένες απαγορεύσεις, αλλά η πρόταση του δεν έγινε αποδεκτή.

Η κοινότητα Θεοδώριανων, όντας πλούσια σε νερά (πηγές, ποτάμια), θα μπορούσε να εντάξει την αξιοποίησή τους σε μια αναπτυξιακή προοπτική. Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα, τα μικρά υδροηλεκτρικά έργα απαγορεύονται στις Ζώνες I και II, επιτρέπεται όμως η κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών δυναμικότητας έως και 10 MW στη Ζώνη III. Οι κοίτες των ποταμών της κοινότητας Θεοδώριανων εντάχθηκαν στη Ζώνη III αποτελώντας το φυσικό σύνορο με τη Ζώνη IIα της επικράτειας της κοινότητας και επομένως επιτρέπεται η κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών έργων. Ήδη στην περιοχή κατασκευάστηκε και λειτουργεί από το 2004 ένα μικρό υδροηλεκτρικό εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ισχύος 4,1 MW στο φαράγγι της Αγίας Τριάδας, λίγα μέτρα κάτω από την σμίξη των ποταμών. Η κατασκευή του εν λόγω εργοστασίου έχει προκαλέσει τα τελευταία χρόνια οξύτατες διαφωνίες. Από την μια, οι υπέρμαχοι του έργου θεωρούν ότι προωθεί την τοπική ανάπτυξη και από την άλλη όσοι υποστήριζαν ότι καταστρέφεται το φυσικό περιβάλλον χωρίς ανάλογο όφελος για την κοινότητα. Οι διαμάχες αυτές είχαν αποτέλεσμα την ακύρωση ενός δεύτερου υδροηλεκτρικού έργου από το Συμβούλιο της Επικρατείας, που είχε προγραμματιστεί να γίνει κοντά στη σμίξη των δυο ποταμών μετά από προσφυγή του συλλόγου «Ορεινοί».

Από τις συνεντεύξεις προέκυψε ότι οι συνομιλητές της κατηγορίας άμεση σχέση στην πλειοψηφία τους διαφωνούν με το Προεδρικό Διάταγμα που επιτρέπει την κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών έργων δυναμικότητας έως 10 MW στην Ζώνη III, το ένα τρίτο δεν έχει άποψη και μόνο ένας συμφωνεί με το μέτρο. Τα στελέχη της Νομαρχίας Άρτας, κατηγορία «διαχειριστών», κρατούν επίσης ουδέτερη στάση. Οι μελετητές της Ε.Π.Μ. δικαιολογούν τη θετική τους στάση στο μέτρο λέγοντας ότι «... υπάρχει κανονισμός από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το 10% της ενέργειας να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. ... Επειδή η δική σας περιοχή έχει πολλά νερά θεωρώ ότι θα μπορούσαν να υπάρξουν κάποια υδροηλεκτρικά αλλά όχι παντού, όχι σε μεγάλη κλίμακα και όχι χωρίς την συγκατάθεση της τοπικής κοινωνίας...». Οι αρνητικοί στο μέτρο κάτοικοι του χωριού ζητούν οι κοίτες των ποταμών να ενταχθούν στη Ζώνη IIα και αιτιολογούν τη στάση τους, αφενός, με την ανάγκη

προστασίας του περιβάλλοντος υποστηρίζοντας ότι η δυναμικότητα έως 10 MW το εντάσσει στα μεγάλα έργα που επιφέρουν σοβαρές βλάβες στο περιβάλλον και στην ιχθυοπανίδα των ποταμών. Υποστηρίζουν, επίσης, ότι από την προσωπική τους εμπειρία, οι κατασκευαστικές εταιρείες δεν κάνουν σοβαρές μελέτες και δεν τηρούν τους περιβαλλοντικούς όρους. Τονίζουν, αφετέρου, ότι τα έργα αυτά δεν δημιουργούν θέσεις εργασίας για τους κατοίκους της περιοχής και τα έσοδα του χωριού είναι ασήμαντα. Χαρακτηριστικά τονίζουν «... στο ήδη υπάρχον υδροηλεκτρικό η εταιρεία παίρνει το 98% και η κοινότητα το 2% και δεν έχει θέσεις εργασίας...» ή ακόμη «...αρχικά επιτρέπονταν μέχρι 5 MW. Μετά από παρέμβαση έγιναν 10 MW. Αυτό που υπάρχει τώρα είναι ήδη μεγάλο...». Να σημειωθεί ότι πολλοί από τους ερωτηθέντες, αν και ήταν αρνητικοί ή ουδέτεροι με το θέμα των υδροηλεκτρικών αυτής της δυναμικότητας, ήταν θετικοί στη δημιουργία πολύ μικρότερων υδροηλεκτρικών, φιλικών προς το περιβάλλον και μόνο με την προϋπόθεση εκπόνησης σοβαρών μελετών. Μάλιστα ορισμένοι κατέθεσαν δικές τους προτάσεις, για το πώς η περιοχή μπορεί να αξιοποιήσει τον υδάτινο πλούτο της χωρίς να επιβαρύνει το περιβάλλον και ταυτόχρονα να έχει οικονομικά οφέλη: «...εγώ είμαι υπέρ των ήδη υπαρχουσών υδροληψιών όπως είναι οι νεροτριβές όπου δίπλα μπορεί να μπει μια σωλήνωση και μια γεννήτρια και επίσης είμαι υπέρ της αξιοποίησης της υδατόπτωσης του δικτύου ύδρευσης κάτι που έχει γίνει επιτυχώς και σε άλλες περιοχές...» ή ακόμη «...μπορούν να γίνουν μικρές εκτροπές τύπου παλιών υδρόμυλων. Η εκτροπή γίνεται με σωληνώσεις, η υδροληψία είναι ένα με δυο μέτρα του τύπου των φυσικών καταρρακτών της περιοχής ...».

Το υδροηλεκτρικό που λειτουργεί από το 2004 στην περιοχή, πριν την κατασκευή του δεν είχε δημιουργήσει ιδιαίτερες αντιδράσεις και αρκετοί πίστευαν ότι ως μικρό υδροηλεκτρικό έργο ήπιας μορφής δεν θα επηρέαζε αρνητικά το περιβάλλον. Μετά την υλοποίηση όμως του συγκεκριμένου έργου, οι περισσότεροι κάτοικοι της περιοχής άλλαξαν άποψη κυρίως εξαιτίας του τρόπου κατασκευής, του μεγέθους του υδροηλεκτρικού αλλά και επειδή δεν προέκυψαν αξιόλογα οικονομικά οφέλη για την κοινότητα και δεν υπήρξαν θέσεις εργασίας για τους κατοίκους.

Στη Ζώνη III του Εθνικού Πάρκου επιτρέπεται εκτός της υδροηλεκτρικής ενέργειας η αξιοποίηση μιας ακόμη πηγής ανανεώσιμης ενέργειας της αιολικής. Στην κοινότητα Θεοδώριανων, αυτή τη στιγμή δεν λειτουργεί κανένα αιολικό πάρκο. Σε αντίθεση με τα υδροηλεκτρικά, η συντριπτική πλειοψηφία των συνομιλητών είναι υπέρ του μέτρου κανείς δεν είναι κατά και μόνο τέσσερα άτομα δεν είχαν σαφή άποψη. Όλοι οι συνομιλητές της κατηγορίας «κάτοικοι» θεωρούν ότι τα μικρά αιολικά πάρκα θα είναι θετικό έργο για την περιοχή ενώ σχεδόν οι μισοί της κατηγορίας έμμεση σχέση δεν πήραν θέση υπέρ ή κατά του μέτρου.

Για τον μελετητή της Ε.Π.Μ. «...τα αιολικά πάρκα ... θεωρώ ότι θέλουν πολύ σκέψη. Οι ανεμογεννήτριες είναι μια βαριά επέμβαση στο τοπίο αν και στο περιβάλλον φαίνεται ότι οι επιδράσεις είναι ελαφρύτερες. Θέλουν μια προσεκτική προσέγγιση όσον αφορά τα πουλιά και ειδικά τα μεταναστευτικά και τα αρπακτικά. Οι τοπικές κοινωνίες θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να αποφασίσουν...». Για τους κατοίκους της περιοχής τα αιολικά πάρκα θεωρούνται ως έργα φιλικά στο περιβάλλον με ελάχιστες επιπτώσεις και επιπλέον αποφέρουν κέρδη «...πέρα από έναν μικρό θόρυβο που παράγουν δεν δημιουργούν ζημιές στο περιβάλλον και τα οικονομικά οφέλη είναι πολλά...». Επίσης, για όσους δεν μπορούν να ταχθούν υπέρ ή κατά του μέτρου «...το θέμα είναι τι συμφωνίες θα κάνουν οι κοινοτικοί άρχοντες με τις εταιρίες. Εάν καταφέρουν να πετύχουν ευνοϊκούς όρους θα είναι κάτι θετικό...». Ελάχιστοι εστίασαν την επιχειρηματολογία τους στο πρόβλημα που δημιουργούν οι ανεμογεννήτριες στα τοπία «...αν και μπορεί να υπάρχει κάποιο πρόβλημα με τις ανεμογεννήτριες που θα φαίνονται...». Πάντως, όλοι τόνισαν ότι οι απαιτούμενες μελέτες θα πρέπει να είναι πραγματικές και όχι πλασματικές.

Το προηγούμενο των υδροηλεκτρικών έργων, μας οδηγεί να αναρωτηθούμε για τη μελλοντική στάση των κατοίκων στην περίπτωση που κάποια επιχείρηση εγκαταστήσει ένα αιολικό πάρκο. Αποκαλυπτική ήταν η απάντηση ενός εκ των συνομιλητών μας: «...στην περιοχή μας δεν έχουν μελετηθεί οι άνεμοι και πρέπει να γίνουν μετρήσεις δυο και τριών ετών. Αλλά και πάλι, αν παρουσιαστεί μια τέτοια ευκαιρία στο χωριό είμαι σίγουρος ότι οι ίδιοι που σήμερα λένε ότι λένε για τα υδροηλεκτρικά θα κάνουν το ίδιο. Όταν εγκατασταθούν μερικές ανεμογεννήτριες και θα τις βλέπουν θα πουν 'τι κακό είναι αυτό που μας βρήκε'...».

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Το Εθνικό Πάρκο των ορεινών όγκων «*Τζουμέρκων, Περιστερίου και χαράδρας Αράχθου*» συνιστά ένα προνομιούχο πλαίσιο εφαρμογής μέτρων που θα διαφυλάξουν τη φυσική κληρονομία και τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας της περιοχής. Συνιστά επίσης ένα νέο πλαίσιο διαχείρισης της περιοχής με τους κανόνες και τους περιορισμούς που θέτει. Είναι, συνεπώς, απαραίτητο να καταγραφούν και να αναλυθούν οι δισταγμοί, οι αντιστάσεις και αντιδράσεις που μπορεί να έχουν ή ενδέχεται να εκδηλώσουν όσοι θεωρούν ότι είναι ή θα είναι κερδισμένοι ή χαμένοι με τις επερχόμενες αλλαγές. Η παρούσα εργασία καταγραφής και διερεύνησης των απόψεων, της επιχειρηματολογίας και της στάσης των ανθρώπων που συνδέονται με την περιοχή απέναντι στις αλλαγές που εισάγει ο θεσμός του Πάρκου, δεν είχε στόχο να καταλήξει σε μια απλή πρόταση αλλά να επιτρέψει να κατανοήσουμε πως σκέφτονται, από τη μια, οι κάτοικοι του συγκεκριμένου τοπικού συστήματος, της κοινότητας Θεοδώριανων, που έχει τους δικούς του κανόνες, ενεργούς παράγοντες, λογικές και σχέσεις με την εξουσία και, από την άλλη, αυτοί που όρισαν τους κανόνες διαχείρισης του Πάρκου.

Η εμπειρική έρευνα έδειξε σημαντική απόκλιση στη λογική και την επιχειρηματολογία ανάμεσα στους μελετητές που κατάρτισαν τον πρόγραμμα διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου και τον πληθυσμό που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τον αφορά. Οι μελετητές που τους εντάξαμε στην κατηγορία των «διαχειριστών» επεξεργάστηκαν τους κανόνες και τις συμβάσεις που θα καθορίσουν την ανάπτυξη των υπηρεσιών και το πλαίσιο παραγωγής. Για το μελετητή της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (Ε.Π.Μ.), μελέτη που κατά την άποψή μας είναι έκθεση υψηλής ποιότητας και είναι ευτυχές γεγονός ότι επάνω της στηρίχθηκε το εκδοθέν Προεδρικό Διάταγμα για το Εθνικό Πάρκο, η σύνταξή της υπακούει σε χρονικούς περιορισμούς και για το διάστημα αυτό επικεντρώνει και κινητοποιεί σημαντική επιστημονική προσπάθεια αποκλειστικά στο σκοπό αυτό. Αντίθετα, για τους μόνιμους ή επανερχόμενους κατοίκους της περιοχής δεν είναι παρά ένα σχέδιο πιθανόν περαστικό, το οποίο διαδέχεται κάποιο άλλο του οποίου η αποτελεσματικότητα και οι μέθοδοι ενδέχεται να είχαν αμφισβητηθεί. Αποψη του μελετητή και της Αναπτυξιακής Εταιρείας Ήπειρος ήταν να μην ζητηθεί η γνώμη των κατοίκων της περιοχής κατά τη σύνταξη της Ε.Π.Μ. και να περιορισθούν στην οργάνωση ορισμένων ημερίδων και παρουσιάσεων των σχεδίων τους στην Άρτα. Οι παρόντες σε αυτές τις συναντήσεις ήταν ελάχιστοι από τους άμεσα ενδιαφερόμενους, γιατί φαίνεται ότι η μη ουσιαστική εμπλοκή τους στη σύλληψη και επεξεργασία της μελέτης αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα στην οποιαδήποτε κινητοποίησή τους. Επιπλέον, η μελέτη επικεντρώθηκε στη σπουδή και επιστημονική διερεύνηση του φυσικού περιβάλλοντος και όχι σε άλλα προβλήματα όπως για παράδειγμα τα χαμηλά εισοδήματα των αγροτών ή η έλλειψη δυναμικής στην τοπική ανάπτυξη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι διαφορετικές απόψεις σε πάρα πολλά θέματα μεταξύ των δύο κατηγοριών «διαχειριστών». Τα στελέχη της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Άρτας συχνά δε συμφωνούν με τις θέσεις των στελεχών της Περιφέρειας Ιωαννίνων και οι απόψεις τους είναι πιο κοντά σε αυτές των κατοίκων των Θεοδώριανων. Βέβαια, θα περίμενε κανείς ότι, ως δημόσιες αρχές εντολές κατά κάποιο τρόπο της μελέτης, θα είχαν σε μεγάλο βαθμό ταύτιση απόψεων με τους διεκπεραιωτές της. Ως πιθανή εξήγηση θα μπορούσε να προταθεί είτε ο ισχυρισμός των στελεχών της Νομαρχίας της Άρτας ότι δεν ζητήθηκε η γνώμη και η

γνώση τους για την περιοχή από τους μελετητές, είτε ότι ως εκ της γεωγραφικής θέσης και της πιο στενής επαφής με τα προβλήματα και τους κατοίκους της περιοχής έχουν απόψεις που είναι κοντά στην κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα των κατοίκων, ή και τα δύο.

Από την ανάλυση των συνεντεύξεων προκύπτει ότι οι μελετητές εκθέτουν τα μέτρα για το Πάρκο με επιχειρηματολογία επιστημονικά επαρκή που, εντούτοις, δεν φαίνεται να φτάνει στους μόνιμους ή προσωρινούς κατοίκους των Θεοδώριανων. Ελάχιστα στοιχεία της συναντάμε ενσωματωμένα στις εξηγήσεις που μας έδωσαν. Αντίστροφα, ακούσαμε ορισμένες ενδιαφέρουσες απόψεις – προτάσεις από τους κατοίκους που ενδεχομένως θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη διαχείριση του Πάρκου.

Επιπλέον, με βάση τις συζητήσεις επιμέρους θεμάτων μπορούμε να διατυπώσουμε ορισμένες παρατηρήσεις ακόμη. Η προβατοτροφία είναι μια από τις πιο σημαντικές γεωργικές δραστηριότητες της κοινότητας. Σε αυτή τη ζώνη, τα κτηνοτροφικά συστήματα είναι εκτατικά, τα κοπάδια μεγάλα και οι εκτάσεις που χρησιμοποιούνται σημαντικές. Αυτός ο τομέας, όπως και οι περισσότερες αγροτικές δραστηριότητες στα ορεινά, συναντά δομικά προβλήματα που σχετίζονται με τη μείωση των κτηνοτρόφων και τις απειλές που βαραίνουν την οικονομική βιωσιμότητα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Το Εθνικό Πάρκο, δίνει προτεραιότητα στη στήριξη της κτηνοτροφίας γιατί με αυτό τον τρόπο, αφενός, ενισχύει μια παραδοσιακή οικονομική δραστηριότητα και, αφετέρου, διατηρεί τους βοσκοτόπους που αποτελούν εγγύηση για την οικολογική και τοπική ποιότητά του. Μέχρι σήμερα, οι κτηνοτρόφοι δεν έχουν αντιμετωπίσει σημαντικά προβλήματα από τους λύκους. Ωστόσο, ανησυχούν όλο και πιο πολύ απέναντι στη δυνητική αύξησή τους, δεδομένης της γεωγραφικής κατάστασης της περιοχής και του εκτατικού συστήματος εκτροφής. Η ανησυχία αυτή θα μπορούσε να είχε κατευναστεί, αν είχε προηγηθεί ανταλλαγή απόψεων μεταξύ μελετητών και κτηνοτρόφων και άλλων κατοίκων, ώστε να αξιολογηθεί το ευάλωτο των κτηνοτροφικών συστημάτων απέναντι στα άγρια ζώα και να γίνει η επεξεργασία πιλοτικών τεχνικών δράσεων που θα ήταν στη διάθεση των κτηνοτρόφων.

Εκτός από τις παραδοσιακές παραγωγικές διαδικασίες που αξιοποιούν τη φύση και άλλοι τομείς της οικονομίας και της κοινωνικής ζωής μπορούν αξιοποιήσουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συνδέοντάς τα με δραστηριότητες όπως η αναψυχή, η τουριστική οικονομία ή η παραδοσιακή αγροτική παραγωγή που αποκτά συμπληρωματική προστιθέμενη αξία. Το πρόβλημα με τη διαχείριση αυτών των χαρακτηριστικών της φύσης είναι ότι επηρεάζονται από τα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Επίσης, η διαχείριση τους θα πρέπει να συνυπολογίσει και τον τρόπο αξιοποίησής τους. Γενικά, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η διαχείριση αυτών των συλλογικών περιβαλλοντικών αγαθών τοπικού χαρακτήρα είναι δύσκολη γιατί υφίστανται αβεβαιότητες ως προς την αξία αυτών των αγαθών, τα δικαιώματα με τα οποία είναι συνδεδεμένα, τη δυνατότητα επωφελούς αξιοποίησης χωρίς ανταλλάγματα, αλλά επίσης και από τη διασπορά των ενδιαφερομένων παραγόντων. Μεταξύ των δραστηριοτήτων που αξιοποιούν τα χαρακτηριστικά της φύσης είναι ο τομέας του τουρισμού και της αναψυχής που εμφανίζει σημαντική ανάπτυξη, ακόμη και σε ευαίσθητες περιοχές. Οι σχέσεις ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον είναι πολλαπλές και μπορεί να είναι θετικές ή αρνητικές. Η λειτουργία σταθμών αναψυχής (π.χ. χιονοδρομικά κέντρα), οικημάτων διαμονής και κάθε είδους εγκαταστάσεις παράγουν ρυπάνσεις (καταναλώσεις, απορρίμματα), ενόχληση της πανίδας, καταστροφή της χλωρίδας ή ενός μέρους της πανίδας (ψάρεμα, κυνήγι), διάβρωση των εδαφών, θόρυβος και ατμοσφαιρική ρύπανση. Παράγουν επίσης μαζικές απολήψεις, όπως κατανάλωση νερού συμπυκνωμένη στο χρόνο και συγκρούσεις με άλλες δραστηριότητες που είναι παρούσες στην περιοχή με κίνδυνο πρόκλησης ασυμβατοτήτων και συγκρούσεων πρόσβασης. Από τις συνεντεύξεις φαίνεται ότι συζητήσεις για τις σχέσεις περιβάλλοντος και τουρισμού εστιάζουν κυρίως στις προοπτικές και τα πλεονεκτήματα της τουριστικής ανάπτυξης χωρίς ιδιαίτερες αναφορές στον υπεύθυνο και αειφόρο τουρισμό. Από συγκριτική

άποψη, ενδιαφέρον έχει ότι δεν γίνεται καμία αναφορά στο εύρος της σύχνασης και στη διαχείρισή της, δηλαδή στη «φέρουσα ικανότητα» της περιοχής. Αυτή η έννοια θα πρέπει να λάβει υπόψη της όλες τις διαστάσεις μιας περιοχής που επηρεάζεται από τον τουρισμό (φυσική, κοινωνική, πολιτιστική, οικονομική), τα χαρακτηριστικά της περιοχής και τις ιδιαιτερότητες του υπό μελέτη τουρισμού. Έτσι, θα μπορούσε να οδηγήσει σε διαχείριση της σύχνασης, με ζωνοποίηση, περιορισμό της πρόσβασης ανάλογα με τον τύπο των πρακτικών, ανάλογα με τις ημέρες και τις ώρες. Αντίθετα, οι συζητήσεις για τον καθορισμό της βοσκοϊκανότητας των βοσκοτόπων, έννοια ισοδύναμη με τη φέρουσα ικανότητα, είναι πανταχού παρούσες σε σημείο ώστε να λειτουργεί ως φόβητρο για τα μελλοντικά σχέδια των κτηνοτρόφων.

Το νερό (ποτάμια, πηγές, καταρράκτες, κατασκευές) θα μπορούσε να αποκτήσει χαρακτήρα ταυτότητας για τα Θεοδώριανα και να αποτελέσει την οργανωτική βάση της ελκυστικότητας της περιοχής. Θα μπορούσε να είναι ο φορέας παραδοσιακών ή πιο σύγχρονων μορφών αναψυχής, το σκηνικό για περιπάτους και θέαση. Παραδόξως το βάρος δίνεται στα υδροηλεκτρικά έργα και μάλιστα το Προεδρικό Διάταγμα διπλασιάζει το ανώτατο όριο των μικρών υδροηλεκτρικών έργων στη Ζώνη III από 5 σε 10 MW και αυτό παρά τη σχεδόν καθολική αντίδραση των κατοίκων. Αντίθετα, παρά την προειδοποίηση του μελετητή, η προοπτική εγκατάστασης αιολικών πάρκων γίνεται ευρέως αποδεκτή από τους κατοίκους. Σημασία για αυτούς αποκτούν τα αναγγελλόμενα οικονομικά πλεονεκτήματα και οι υπεσχημένες θέσεις εργασίας, ξεχνώντας την προηγούμενη εμπειρία των υδροηλεκτρικών έργων. Οι συνέπειες στο τοπίο που συνδέονται με τα μεγάλα εργοτάξια, τις ισοπεδώσεις, το δίκτυο μεταφοράς της παραγόμενης ενέργειας αγνοούνται και αναπτύσσουν μια περιβαλλοντική επιχειρηματολογία.

Ως τελική παρατήρηση, θα μπορούσε να αναφέρει κανείς ότι η εμπειρία των συνεντεύξεων έδειξε ότι υπάρχουν διαφορές στις απόψεις των ειδικών που συνέταξαν την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη που οδήγησε στο εκδοθέν Προεδρικό Διάταγμα και στους μόνιμους ή προσωρινούς κατοίκους της κοινότητας Θεοδώριανων. Οι προτάσεις και των δύο έχουν ιδιαίτερη σημασία αλλά και δύο παραλείπουν πλευρές που θα οδηγούσαν σε κοινές προσεγγίσεις. Ένα σχέδιο όσο καλά και αν έχει συλληφθεί δεν μπορεί να επιτύχει τους σκοπούς του παρά μόνο αν στρατηγικές των εμπλεκόμενων παραγόντων συγκλίνουν. Επίσης, η εμπειρία δεκαετιών έχει δείξει τη δυσκολία να επιτευχθεί η ενεργή συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών όταν είναι απόντες από τη φάση σύλληψης ενός σχεδίου.

Βιβλιογραφία

- Αναπτυξιακή Εταιρεία «ΗΠΕΙΡΟΣ» Α.Ε., «Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (ΕΠΜ) Ευρύτερης Περιοχής Τζουμέρκων», Α' και Β' στάδιο, σελ. 490. Ιωάννινα 2006.
- Aubertin, C., *La biodiversité : une notion en quête de stabilité*, In C. Aubertin : « Représenter la nature : ONG et biodiversité », p. 99-122, IRD Éditions, Paris 2005.
- Aubertin, A., V. Boisvert, F-D. Vivien, "La construction sociale de la biodiversité", *Natures Sciences Sociétés*, vol.6, no1, p.7-19, Paris 1998
- Barbault, R., « Un éléphant dans un jeu de quilles : l'homme dans la biodiversité », *Le Seuil, Science ouverte*, 265 p., Paris, 2006.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, «Προεδρικό Διάταγμα», Τεύχος Δ, Αρ. Φύλλου 49, 12 Φεβρουαρίου 2009, ΦΕΚ 49/Δ/12-2-09.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, «Νόμος Πλαίσιο για το την προστασία του περιβάλλοντος», 1650/86, ΦΕΚ 160/Α/16-10-86.
- Flick, U., «An introduction to qualitative research», Sage, London 1998.
- Κασίμης, Χ., «Σημειώσεις Μεθόδων Γεωργοοικονομικής και Κοινωνικής Έρευνας», Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2006.

- Λουλούδης, Λ., Μπέοπουλος, Ν. και Βλάχος, Γ., "Η πολιτική προστασίας του αγροτικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα : με ορίζοντα το 2010", στο *Η ελληνική γεωργία προς το 2010*, επιμέλεια Ν. Μαραβέγιας, Εκδόσεις Παπαζήση, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, σελ. 329-342, Αθήνα 1999.
- Μπέοπουλος, Ν., «Το δίκτυο Natura 2000 στις Κυκλάδες», Ημερίδα *Προβλήματα και προοπτικές ανάπτυξης στις Κυκλάδες*, Εβδομάδα Γεωπονικού Πανεπιστημίου, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, 6 Οκτωβρίου 2001.
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Άρτας, «Στοιχεία για τις προτάσεις των διάφορων υπηρεσιών και φορέων του Νομού Άρτας», 2009.
- Νομαρχιακό Συμβούλιο Άρτας, «Συζήτηση και υποβολή προτάσεων επί του σχεδίου Προεδρικού Διατάγματος για το Εθνικό Πάρκο Τζουμέρκων», Απόσπασμα Πρακτικού 6/2007, Αριθμ. Απόφασης: 32/2007.
- Pinton, F., "Conservation of biodiversity as a European directive: The challenge for France", *Sociologia Ruralis*, 41, p. 313-328, 2001.
- Schnitzler, A., Génotb, J-C., Wintzc, M., «Espaces protégés: de la gestion conservatoire vers la non-intervention», *Courrier de l'environnement de l'INRA* n°56, décembre 2008.
- Σκουτέλας, Γ. - Ρήγας, «Τα Θεοδώριανα Άρτας», Έκδοση Κοινότητας Θεοδοριάνων, σελ. 740, 2006.
- Wilson, E., "L'enjeu écologique no 1" (entretien sur la biodiversité), *La Recherche*, 333, p. 14-16. 2000.
- Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Στοιχεία για το Δίκτυο Natura 2000, την οδηγία 92/43/ΕΟΚ, την οδηγία 79/409/ΕΟΚ και τα Εθνικά Πάρκα, (www.minenv.gr), 2009.

Opinions and attitudes of actors of the community of Theodoriana towards the proposals of the Presidential Decree for the creation of the Tzoumerka National Park

Ath. Koutsouki, Agronomist, MSc Environmental Sciences, Wageningen University
N. Beopoulos, Professor, Laboratory Rural Systems, Department of Agricultural Economics
and Rural Development, Agricultural University of Athens

Abstract

This paper has been drafted as a response to the issuing of the Presidential Decree characterizing the mountainous regions of Tzoumerka, Peristeri and the gorge of Arachthos as a national park, defining zones of protection, use, terms and limitations to construction and the foundation of a Management Board. The scope of the Decree is the protection, preservation and management of nature and landscape in the region with the establishment of processes and measures for ensuring “the harmonic co-existence of man and nature in the framework of sustainable development”. The implementation of the Decree is expected to affect human activities in the region. It is of interest consequently to register and investigate the opinions, attitudes and argumentation of the people connected with the region towards the changes introduced with the Decree rules.

The research team made extensive use of the related bibliography of the protected region and additionally conducted qualitative empirical research with the use of semi-structured interviews to investigate the opinions of the engaged actors. The empirical part was conducted in the period March-May 2009 and the total number of those interviewed were 27, including inhabitants of the community of Theodoriana and people engaged in the definition of the management rules of the National Park.

The findings showed that information for the content of the Decree and of the development plans designed for the region was limited. Furthermore, it was revealed that differences exist between the opinions and attitudes of those who drafted the Special Environmental Management Plan that led to the Presidential Decree and the inhabitants of Theodoriana. The proposals of both parts have particular importance but both have deficiencies the avoidance of which could have led to the adoption of common approaches.